

15.6.2010

Sisäasiainministeriö
Kerjäämisen kieltämistä selvittävä työryhmä
työryhmän sihteeri Jari Pajunen

jari.pajunen@intermin.fi

KERJÄÄMISEN KIELTÄMISTÄ SELVITTÄVÄ TYÖRYHMÄ; VÄHEMMISTÖVALTUUTETUN KUULEMINEN

Kiitämme mahdollisuudesta tulla kuulluksi sisäasiainministeriön työryhmässä ehdotetusta kerjäämisen kiellosta. Lausumme asiasta erityisesti yhdenvertaisuuden edistämismandaattimme kautta ja laajemmin kerjäläisten asemasta kuin pelkästään ehdotetusta kerjäämisen kiellosta.

Vähemmistövaltuutetun toimialana on etnisen syrjinnän ehkäisy, hyvien etnisten suhteiden edistäminen, etnisten vähemmistöjen sekä ulkomaalaisten aseman ja oikeuksien turvaaminen samoin kuin etnisen syrjimättömyyden periaatteen valvonta. Valtuutettu toimii myös kansallisena ihmiskaupparaportoijana. (Laki vähemmistövaltuutetusta ja syrjintälautakunnasta 1 §, 1109/2008)

Lausunto

Vähemmistövaltuutettu katsoo, että kerjäämisessä on kyse eurooppalaisesta pitkäaikaisesta haasteesta. Kerjäämisen taustalla oleviin syihin tulisi EU:ssa puuttua huomattavasti tehokkaammin kuin tähän saakka on tehty. Vähemmistövaltuutettu pitää kerjäämistä ongelmallisena ja ihmisarvoa alentavana ilmiönä, johon ei voida puuttua tehokkaasti ratkaisematta kerjäämässä olevien yksilöiden ongelmia.

Perus- ja ihmisoikeuksien huomioon ottaminen

Vähemmistövaltuutettu pyytää työryhmää kiinnittämään työssään erityistä huomiota siihen, että perus- ja ihmisoikeudet kuuluvat jokaiselle Suomen lainkäyttöpiirissä olevalle, eikä pelkästään Suomen kansalaisille tai Suomessa vakituisesti asuville henkilöille. Kerjäläistenkin kohdalla on huomioitava muun muassa yhdenvertaisuusvaatimus, liikkumisvapaus ja oikeus sosiaaliturvaan. Erityisesti tulisi huomioida lapsen oikeuksien toteutuminen. Lähtökohtaisesti tulee soveltaa samoja sääntöjä kaikkiin EU-kansalaisiin, jotka hyödyntävät oikeuttaan liikkua vapaasti EU-alueella.

Lastensuojelulain (13.4.2007/417) velvoitteet on huomioitava myös kerjäläisten kohdalla. Lapsen etu tulisi ohjata menettelyä kerjäläisperheiden/lasten osalta samoin edellytyksin kuin suomalaistenkin lasten osalta. Lastensuojelulain velvoitteita liittyen avohuollon tukitoimiin, asumiseen ja toimeentuloon on noudatettava. Kuntien tulisi muistaa lastensuojelulain mukaisen velvollisuutensa ilmoittaa asiasta eteenpäin, kun lastensuojelun asiakas muuttaa paikkakunnalta.

Vähemmistövaltuutettu kehottaa työryhmää kuulemaan myös Romaniasiain neuvottelukunnan ja romanijärjestöjen asiantuntijoita sekä mahdollisesti kansainvälisiä asiantuntijoita romanivähemmistöjen olosuhteista EU:ssa.

Muutokset järjestyslakiin

Kuten totesimme vastauksessamme SM:n nimeämispyyntöön 12.5.2010, vähemmistövaltuutettu on huolissaan siitä, että kerjäämisen lopettamiseksi suunnatut yksipuoliset toimenpiteet voivat heikentää jo ennestään erittäin haavoittuvassa asemassa olevien romanien tilannetta. Itä-Euroopan romanit kohtaavat syrjintää sekä kollektiivisella tasolla että yksilötasolla ja heikossa asemassa oleva henkilö on altis hyväksikäytölle, jopa ihmiskaupalle. Pyydämme työryhmää huomioimaan kerjäläisten haavoittuvan aseman sekä mahdollisen suojelutarpeen, mikäli viitteitä ihmiskaupasta esiintyy. Poliisi on julkisuudessa esittänyt, että kerjäläisten piirissä on esiintynyt jopa ihmiskauppa, mutta tästä huolimatta ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään ei ole ohjautunut romaneita Itä-Euroopasta. Muistutamme viranomaisten velvollisuudesta ohjata ihmiskaupan mahdollisia uhreja heitä varten olemassa olevaan auttamisjärjestelmään.

Vähemmistövaltuutettu pitää kerjäämisen kieltämistä yhdenvertaisuuden kannalta ongelmallisena. Käytännössä kiellon kohteena on tietty kaikkien tiedossa oleva etninen ryhmä, vaikka kerjääminen kiellettäisiinkin kaikilta. Kerjäämisen kiello ja siihen liittyvä keskustelu vaikuttaa suoraan myös asenteisiin romaneita kohtaan.

Vähemmistövaltuutettu kehottaa työryhmää pohtimaan, mihin mahdollinen kerjäämisen kiello käytännössä johtaisi. On todennäköistä, että kerjäämiskiello ei poistaisi kerjäämisen taustalla olevia ongelmia vaan kerjäämisen kiello ajaisi kyseessä olevat ihmiset yhä ahtaammalle ja marginaaliin. Marginalisoituneiden henkilöiden riski joutua eri hyväksikäytön muotojen kohteeksi on todellinen laillisten toimeentulovaihtoehtojen ollessa olemattomat. Kerjäämiskiellon kohteena olevat ihmiset joutuisivat keksimään muita vaihtoehtoja saadakseen toimeentulonsa.

Edelleen kehotamme työryhmää pohtimaan, mistä syystä kerjääminen mahdollisesti koetaan uhkaavana tai häiritsevänä. Onko todellinen syy kansalaisten reaktioihin ennemminkin turhautuminen siihen, etteivät suomalaiset pysty auttamaan ko. henkilöitä, eivätkä he haluaisi joutua kohtaamaan näin heikossa asemassa olevia ihmisiä. Vai häiritseekö kerjääminen siksi, että kerjäämässä on romaneita tai vieraita, jotka eivät kuulu suomalaiseen yhteiskuntaan? Kehotamme myös pohtimaan, olisivatko kerjäämisen vaihtoehdot vähemmän häiritseviä, kuten kerjäämiskiellosta johtuva mahdollinen lisääntynyt kaupustelu tai autojen ikkunoiden pesu. Rakentava vaihtoehto olisi työnhakijoiden ohjaaminen työnvälityksen palveluiden piiriin.

Vähemmistövaltuutettu ei pidä muutosta järjestyslakiin hyödyllisenä. Poliisilla on aina mahdollisuus puuttua rikolliseen toimintaan ja häiritsevään kerjäämiseen. Sen lisäksi

lainsäädäntötoimenpiteen kohdistuminen de facto yhteen syrjinnän kohteena olevaan vähemmistöryhmään on näissä olosuhteissa syrjivää. On kuitenkin tärkeää puuttua kerjäämisen taustalla oleviin syihin. Syiden seurausten kieltäminen ei poista itse ongelmaa, eli romanien heikkoa asemaa EU:ssa ja erityisesti Itä-Euroopan maissa.

Muut toimenpiteet

Kaupungeissa on panostettava etsivään sosiaalityöhön kerjäläisryhmien piirissä. Tällä tavalla voisi täällä kerjäämässä oleville henkilöille antaa tietoa heidän omalla kielellään oikeuksistaan ja mahdollisuuksistaan hakea/tehdä laillisesti työtä Suomessa. On syytä myös selvittää eri yksilöiden, kuten erityisen haavoittuvassa asemassa olevien vammaisten, naisten ja lasten olosuhteet ryhmien sisällä.

Lisäksi olisi harkittava palvelupisteiden avaamista kaikille EU:n vapaata liikkuvuutta hyödyntäville muun muassa hyväksikäytön ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Palvelupisteissä voisi jakaa tietoa työpaikoista ja kausitöistä eri kielillä; antaa tietoa palveluista sekä muutakin tietoa EU-kansalaisten oikeuksista ja velvollisuuksista heidän omalla kielellään.

Lisäksi ennaltaehkäisevät toimet ovat tarpeen: tietojen antaminen Suomen olosuhteista ihmisille paikan päällä lähtömaissa ennen Suomeen tuloa. Romanien tilannetta edistäviä projekteja esimerkiksi Romaniassa olisivat tarpeen.

Vähemmistövaltuutettu

Eva Biaudet

Ylitarkastaja

Yrsa Nyman

TIEDOKSI Romaniasiain neuvottelukunta
Suomen Romanifoorumi ry
Amnesty International Suomen osasto
Ihmisoikeusliitto ry